

MEĐUNARODNA PROMATRAČKA MISIJA Bosna i Hercegovina – Opći izbori , 3. listopada 2010. godine

IZJAVA O PRELIMINARNIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA

PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Izbori održani 03. listopada bili su drugi od potpisivanja Dejtonskog sporazuma koje su u potpunosti provele vlasti Bosne i Hercegovine. Način na koji su provedeni ovi izbori su uglavnom bili sukladni uvjerenjima OESS-a i Vijeća Europe kao i sa međunarodnim standardima za demokratske izbore, iako određeni aspekti zahtijevaju dalji rad. Ovi izbori predstavili su dalji napredak za Bosnu i Hercegovinu.

Izbori su ipak ponovo održani uz ograničenja aktivnog i pasivnog biračkog prava bazirana na etničkoj pripadnosti i mjestu prebivališta, što je rezultat Dejtonskog sporazuma. Mada je Europski sud za ljudska prava (European Court of Human Rights - ECHR) 2009. godine presudio da su takva ograničenja nekompatibilna sa Europskom poveljom o zaštiti ljudskih prava i sloboda, nije bilo moguće postići konsenzus o izmjenama i dopunama zakonske regulative prije izbora. Postojeći pravni okvir, takav kakav jest, i dalje krši Protokol 12 Europske povelje o ljudskim pravima i Članak 7.3 Kopenhagenskog dokumenta Konferencije OESS-a o ljudskoj dimenziji iz 1990. godine. Izuzev tih ustavnih ograničenja i, izborna zakonska regulativa pružila je, općenito uzevši, dobar osnov za provođenje demokratskih izbora.

Birači su pred sobom imali široku paletu od 3.900 kandidata registriranih kod Središnjeg izbornog povjerenstva (SIP), iz širokog političkog spektra, što je uočeno na državnoj i entitetskoj razini. Proces registracije bio je inkluzivan. Zainteresirane strane u izbornom procesu izrazile su povjerenje u proces registracije birača. Samo 1.065 državljana Bosne i Hercegovine sa prebivalištem u inozemstvu iskoristili su nedavno ponuđenu mogućnost da glasuju osobno u diplomatskim predstavništvima Bosne i Hercegovine u inozemstvu, dok se 36.649 građana registriralo za glasovanje iz inozemstva putem pošte.

Birači u samoupravnom Brčko Distriktu moraju se izjasniti žele li glasovati za organe Federacije Bosne i Hercegovine, ili Republike Srpske („biračka opcija”) kako bi mogli glasovati. Trideset i pet posto njih nije to učinilo do isteka roka 19. srpnja. Nisu usvojene nikakve mjere kako bi se riješio taj strukturalni problem specifičan za Distrikt.

SIP općenito uživa povjerenje među zainteresiranim stranama u izbornom procesu. Međutim, proces imenovanja biračkih povjerenstava kompromitiran je time što su sudionici u izbornoj utrci nominirali članove biračkog povjerenstva povezane sa nekom drugom strankom ili kandidatom, ili time što su razmjenjivali mjesta u povjerenstvima. Generalno gledano, izborna povjerenstva na profesionalan način su izišla na kraj sa malim brojem prigovora vezanih za izborni proces.

Predizborna kampanja uglavnom je bila mirna, iako ju je s vremena na vrijeme karakterizirala nacionalistička retorika i huškačke izjave određenih sudionika u izbornoj utrci. Mada su sudionici u

izborima govorili o ekonomskim i socijalnim temama, te temama koje se tiču europskih integracija, ustavna pitanja i etničke podjele bile su sveprisutne.

Mediji u javnom vlasništvu su se pridržavali pravnih propisa vezanih za podjednaku dodjelu besplatnog vremena emitiranja svim sudionicima u izbornoj utrci. Raznolikost stavova iznesenih u medijima biračima je omogućila da se dobro informiraju prije nego što donesu odluke. Populističkom retorikom često se skretalo sa konkretnih pitanja. Podaci do kojih je došla OESS/UDILJP Izborna promatračka misija (EOM) u sklopu monitoringa medija u javnom vlasništvu govore da je bilo pristranog izvještavanja, te opsežnog izvještavanja o vladinim zvaničnicima od kojih su neki također bili kandidati na izborima. Privatni mediji, a naročito tiskani, prezentirali su različite stavove i bili skloni određenim političkim subjektima. Manje stranke i kandidati bez veza u vladi ili medijima žalili su se da su na sustavan način bili nedovoljno zastupljeni u medijima.

Neki aspekti izbornog procesa mogli bi se dodatno poboljšati. Izvješća o financiranju kampanje podnose se tek nakon izbora, a njihova javna revizija može se obaviti i do nekoliko godina nakon podnošenja. Proces podnošenja prigovora i žalbi, iako je podnositeljima pružio učinkovite pravne lijekove, nije uvijek bio blagovremen, a nametnute kazne bile su blage. „Biračka moć“ izbornih jedinica u značajnoj mjeri varira zbog zastarjelih granica. Objavljivanje zvaničnih rezultata može potrajati i do 30 dana po zatvaranju biračkih mjesta, što može utjecati na povjerenje javnosti u izborni proces.

Pravni propisi koji se tiču zastupljenosti žena na listama kandidata su ispoštovani, i 37.7 procenata kandidata u izbornim utrkama činile su žene. Međutim, kandidatkinjama je ustupljeno manje prostora nego kandidatima u izbornim emisijama koje je promatrao OESS/UDILJP EOM. Što se tiče zastupljenosti u izornoj administraciji, jedina žena članica SIP-a je također i predsjedateljica povjerenstva. Žene su na čelu 42 od 142 općinska izborna povjerenstva.

Dan izbora protekao je mirno i uredno. Sve u svemu, izborna administracija je profesionalno upravljala kompleksnim i napornim izbornim procesom. Birači ispunjavali četiri listića za šest različitih istovremenih takmičenja, što je za posljedicu imalo dugotrajan proces prebrojavanja glasova.

Promatrači su ocijenjenili glasovanje kao uglavnom dobro, iako su slučajevi i obiteljskog i grupnog glasovanja primijećeni u oko jednoj četvrtini od posijećenih biračkih mjesta. Promatrači su također primijetili slučajeve pretjerane gužve, glasovanja putem opunomoćenika i ostale proceduralne nepravilnosti. Zbog znatne kompleksnosti procedure brojanja, devet procenata promatrača ocijenili su proces kao “loš” ili “veoma loš” a često su primijećene i proceduralne nepravilnosti. SIP se obavezala da istraži bilo koje navode o nepravilnostima. Promatrači su primijetili da su politički natjecatelji poslali zastupnike u skoro sva biračka mjesta, dok su domaći nestranački promatrači bili nazočni samo na svakom desetom posijećenom biračkom mjestu.

PRELIMINARNI NALAZI

I. KONTEKST

Središnje izorno povjerenstvo (SIP) Bosne i Hercegovine (BiH) objavilo je 05. svibnja 2010. godine da će opći izbori biti održani 03. listopada. To je objavljeno u zakonski propisanom roku, prije isteka prethodnih mandata. Opći izbori 2010 su drugi koje su, nakon rata 1992.-95., u potpunosti provele vlasti Bosne i Hercegovine.

Etničke podjele i dalje su predstavljale determinirajući faktor u političkom diskursu u zemlji. Dijelom zbog ograničenja biračkog prava baziranih na etničkoj pripadnosti i mjestu prebivališta, većina političkih stranaka se okretala svojim vlastitim etničkim zajednicama: Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS), Partija demokratskog progresa (PDP), i druge stranke natjecale su se za srpske glasove, dok su se Stranka demokratske akcije (SDA), Stranka za Bosnu i Hercegovinu (SBiH), Savez za bolju budućnost (SBB) i druge stranke „udvarale“ bošnjačkim biračima. Kod Hrvata, Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZBiH), HDZ-1990, Hrvatska stranka prava Bosne i Hercegovine (HSPBiH) i ostale stranke natjecale uglavnom za hrvatske glasove.

Neke stranke, uključujući koaliciju Naše stranke i Nove socijalističke partije (NSP), Narodnu stranku Radom za boljitak (NSRZB), te Liberalno-demokratsku Stranku (LDS), gajile su pristup koji je više multietnički. Glavna opoziciona stranka, Socijaldemokratska partija (SDP) također je tvrdila da gaji takav pristup, mada poršku tradicionalno crpi uglavnom među Bošnjacima.

II. IZBORNI SUSTAV I PRAVNI OKVIR

Izborni okvir u Bosni i Hercegovini i dalje je kompleksan, i odražava jedinstvene ustavne aranžmane koji su na snazi u zemlji.¹ Ograničene ovlasti Ustavom su dodijeljene državnim institucijama, dok je većina ovlasti u rukama dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS). Uz to, Brčko Distrikt ima poseban status kao autonomna samoupravna administrativna jedinica.²

Zakonodavne ovlasti na državnoj razini su u rukama dvodomne parlamentarne skupštine, sačinjene od Zastupničkog doma, čiji se članovi biraju izravno, i Doma naroda, čije se članovi biraju neizravno. Na entitetskoj razini, FBiH ima istu dvodomnu strukturu, dok RS ima Narodnu skupštinu (NS) i Vijeće naroda, čiji se članovi biraju neizravno. Dejtonskim sporazumom također je uspostavljen Ured visokog predstavnika (OHR). OHR je 1997., dobio ovlasti da nameće zakone i smjenjuje zvaničnike. Ustav Bosne i Hercegovine prepoznaje Bošnjake, Hrvate i Srbe kao „konstitutivne narode“, na osnovu izjašnjavanja svakog pojedinca. Ostali građani BiH su definirani kao „ostali“.

Na državnoj razini, glasači u BiH izabrali su 42 člana Zastupničkog doma BiH i tročlano državno predsjedništvo (sačinjeno od jednog Bošnjaka, jednog Hrvata i jednog Srbina). Na entitetskoj razini, birači u FBiH izabrali su 98 članova Federalnog zastupničkog doma.³ U Republici Srpskoj, glasači su izabrali 83 člana Narodne skupštine, kao i predsjednika RS-a, i dva dopredsjednika (te tri funkcije moraju obnašati Bošnjak, Hrvat i Srbin).

Izborni zakon Bosne i Hercegovine⁴ iz 2001. godine čini osnov izbornog pravnog okvira. Zakon je doživio znatne promjene od dana usvajanja, te je dopunjen detaljnim propisima SIP-a i drugim relevantnim zakonima. Izborna legislativa uglavnom pruža dobar osnov za provođenje

---

¹ Ustav BiH je, u formalnom smislu, aneks Općeg okvirnog sporazuma za mir (Dejtonskog mirovnog sporazuma).

² Vidjeti „Konačna presuda međunarodnog arbitražnog tribunala“, 18. kolovoz 1999. Brčko Distrikt je zvanično osnovan u ožujku 2000. Ustav BiH je, sukladno tomu, dopunjen 2009. godine.

³ Također su održani izbori za deset županijskih skupština, koji su promatrani isključivo u onoj mjeri u kojoj su se odražavali na predsjedničke i parlamentarne izbore.

⁴ Izborni zakon BiH, Službeni list BiH: 23/01, 7/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 77/05, 11/06, 24/06, 33/08, 37/08, 32/10.

demokratskih i poštenih izbora, izuzimajući ustavna ograničenja aktivnog i pasivnog biračkog prava zasnovana na etničkoj pripadnosti i mjestu prebivališta.

Građanima koji se ne izjašnjavaju kao Bošnjaci, Hrvati ili Srbi je praktički onemogućeno da se kandidiraju za predsjedništva BiH i RS-a. To ograničenje predstavlja diskriminaciju i u suprotnosti je sa Protokolom 12 Europske povelje o ljudskim pravima (Europski sud za ljudska prava - ECHR) i Člankom 7.3 Kopenhagenskog dokumenta Konferencije OEES-a o ljudskoj dimenziji iz 1990. godine. Europski sud za ljudska prava donio je 22. prosinca 2009. godine zakonski obvezujuću odluku po kojoj je nemogućnost kandidiranja zasnovana na etničkoj pripadnosti „...nekompatibilna sa općim principima Europske povelje o zaštiti ljudskih prava i sloboda”.⁵ Zastupnički dom Bosne i Hercegovine osnovao je početkom 2010 radnu skupinu za to pitanje, ali ona dosad nije uspjela donijeti bilo kakvu odluku.

Aktivno i pasivno biračko pravo također je ograničeno mjestom prebivališta. Birači iz RS-a mogu glasovati samo za srpskog člana bosanskohercegovačkog državnog predsjedništva, dok birači iz FBiH mogu glasovati ili za bošnjačkog, ili za hrvatskog kandidata. Isto tako, Srbin prijavljen u FBiH, odnosno Bošnjak ili Hrvat prijavljen u RS-u, ne mogu se kandidirati za bosanskohercegovačko državno predsjedništvo.

Zastupnički dom BiH ima zadatak da svake četiri godine revidira granice izbornih jedinica za izbore za tu instituciju, kako bi one bolje odražavale jednaku proporcionalnost svakog glasa.⁶ Središnje izorno povjerenstvo je 2010. godine predložilo nova razgraničenja, ali se članovi Zastupničkog doma BiH nisu uspjeli usuglasiti u svezi s tim prijedlogom. To je rezultiralo činjenicom da se broj registriranih birača po izabranom članu Zastupničkog doma BiH („moć birača“), u značajnoj mjeri razlikuje od izborne jedinice do izborne jedinice, kako u FBiH, tako i u RS-u.⁷ Taj problem je također od značaja i za entitetske parlamente RS-a i FBiH.

III. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Opće izbore provela je troslojna struktura koje se sastoji od Središnjeg izbornog povjerenstva, 142 općinska izborna povjerenstva, u koja spadaju i povjerenstva za gradove Banja Luka, Mostar, te povjerenstvo za Brčko Distrikt, i 5.276 biračkih povjerenstava. Sastav Središnjeg izbornog povjerenstva i općinskih izbornih povjerenstava je etnički izbalansiran⁸ i njihovi članovi se imenuju na period od sedam godina.⁹ Sedam članova Središnjeg izbornog povjerenstva rotiraju se na mjestu predsjedatelja svakih godinu i devet mjeseci. Misija OEES-a u BiH i OHR imaju savjetodavne uloge u SIP-u, ali ne i pravo glasa. Općinska izborna povjerenstva imenuju članove biračkih povjerenstava za svake izbore.

⁵ Žalba podnesena od strane dva podnositelja romskog i židovskog podrijetla: “Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine”, 22. prosinac 2009., ECHR. ECHR se eksplicitno pozvao na rezolucije Parlamentarne skupštine Vijeća Europe kojima se BiH potiče na usvajanje amandmana na Ustav i Izborni zakon prije listopada 2010. (Odluka ECHR-a, po žalbama br. 27996/06 i 34836/06, Stavak 21).

⁶ Članak 9.11 Izbornog zakona Bosne i Hercegovine.

⁷ U jednom slučaju u RS-u, razlike te vrste između izbornih jedinica 1 i 3 za izbor članova Zastupničkog doma BiH, iznose preko 45 procenata. U stavku 2.2 Kodeksa dobre prakse u izbornim pitanjima Venecijanske komisije Vijeća Europe preporuča se da bi prihvatljiva odstupanja od norme „trebala u rijetkim slučajevima prelaziti 10%, a nikad 15%, osim u istinski iznimnim okolnostima“.

⁸ Sastav povjerenstva trebao bi odražavati etnički sastav općine po podacima iz zadnjeg popisa stanovništva iz 1991. godine (Čl. 2.5.1 i 2.14.1 Izbornog zakona BiH).

⁹ Članove SIP-a imenuje Odbor za izbor i imenovanja koji se sastoji od dva člana iz Visokog sudskog i tužiteljskog vijeća, tri iz Administrativnog povjerenstva Zastupničkog doma BiH i dva člana trenutnog Središnjeg izbornog povjerenstva. Članove općinskih izbornih povjerenstava nominiraju općinska vijeća, a imenovanja odobrava SIP.

Središnje izorno povjerenstvo uživalo je opće povjerenje zainteresiranih strana u izbornom procesu, i učinkovito je funkcioniralo pri organiziranju izbora. Blagovremeno je donijelo neophodne propise koji su objavljeni na web stranici. Odluke SIP-a o žalbama nisu objavljene, i dostavljale su se jedino na zahtjev. Povjerenstvo je redovno održavalo otvorene sjednice i u većini slučajeva usvajalo je odluke jednoglasno. Sjednicama koje je promatrala OSCE/ODIHR EOM nisu nazočili domaći promatrači, a nazočan je bio veoma mali broj predstavnika medija.

Članovi općinskih izbornih povjerenstava bili su iskusni i uglavnom dobro pripremljeni za izbore. Međutim, u periodu pred same izbore, nekoliko općinskih izbornih povjerenstava izjavilo je da nisu dobili dovoljno novčanih sredstava od općinskih vlasti, te da je to negativno utjecalo na njihove predizborne pripreme.

Svi sudionici u izborima koji su se natjecali u određenoj izornoj jedinici imali su pravo nominirati članove biračkog povjerenstva. Općinska izborna povjerenstva organizirala su izvlačenja u kojima je svakom natjecatelju koji se natječe na izborima dodijeljeno raspolaganje jednim mjestom u biračkom povjerenstvu. Sugovornici OESS/UDILJP EOM-a, uključujući tu SIP, te predstavnike općinskih izbornih povjerenstava, te predstavnike mnogih političkih stranaka, primijetili su praksu u kojoj natjecatelji nominiraju članove biračkih povjerenstava povezane s nekom drugom strankom ili kandidatom, odnosno da kandidati razmjenjuju mjesta u biračkim povjerenstvima ostalim natjecateljima. Ta praksa sa sobom nosi rizik uspostavljanja politički neizbalansiranih biračkih povjerenstava; međutim, OESS/UDILJP EOM je potvrdio samo nekoliko takvih slučajeva. U slučajevima nedovoljnog broja nominacija, općinska izborna povjerenstva imenovala su građane koji su imali prethodnog iskustva¹⁰ sa radom na izborima. Do isteka roka 03. rujna imenovano je ukupno 23.700 članova biračkih povjerenstava.

Općinska izborna povjerenstva provela su obuku članova biračkih povjerenstava iz oblasti procedura glasovanja i prebrojavanja glasova; obuka je bila dobro organizirana, uz dobar odziv članova biračkih povjerenstava, ali je varirala u smislu kvalitete. Pozitivna promjena je to što je SIP pripremio priručnik za biračka povjerenstva,¹¹ koji je distribuiran na satima obuke.

SIP je izveo obiman projekt poboljšanja i integriranja svoje softverske platforme, uključujući baze podataka za verifikaciju kandidata i kandidatskih lista, te unošenje, tabelarno prikazivanje i izvještavanje o izbornim rezultatima.¹² Kako bi se povećala transparentnost, u SIP-u su odlučili na svojoj web stranici objavljivati podatke o nevažećim listićima i preliminarnim rezultatima sa pojedinačnih biračkih mjesta.

SIP-ovim podzakonskim aktima regulira se glasovanje u inozemstvu, glasovanje u odsutnosti za prognane osobe, te glasovanje putem mobilne glasačke kutije i nepotvrđenih glasačkih listića. Brojanje tih glasova se obavlja u Glavnom centru za brojanje u Sarajevu. Po zakonu, ovaj proces može trajati do 20 dana nakon dana izbora.

IV. REGISTRACIJA BIRAČA

SIP održava Centralni birački spisak, zasnovan na Sustavu zaštite podataka građana (Citizens Identification Protection System – CIPS) Ministarstva civilnih poslova, uvedenom u travnju 2006. Čini se da javnost općenito ima povjerenja u sistem registracije birača. Građani su mogli do 19. kolovoza 2010. godine provjeriti i ažurirati svoje podatke na Centralnom biračkom spisku. Po

¹⁰ Trideset procenata biračkih mjesta imalo je biračka povjerenstva koje su imenovali članovi općinskih izbornih povjerenstava.

¹¹ Ovo je rađeno u sklopu projekta financiranog od strane Vijeća Europe i švicarskog veleposlanstva.

¹² Projekt je implementiran u suradnji s Misijom OSCE-a u BiH, a financirao ga je USAID.

isteku tog roka broj registriranih birača iznosio je 3.126.599. Građani koji su podnijeli zahtjev za izdavanje osobne iskaznice (OI) nakon tog datuma, ili koji su imali osobnu iskaznicu, ali nisu se nalazili na izvratku iz Centralnog biračkog spiska, mogli su glasovati putem nepotvrđenih glasačkih listića na posebnim glasačkim mjestima.¹³

Ukupno 1.065 birača po prvi put se registriralo za glasovanje u inozemstvu u BiH veleposlanstvima ili konzularnim predstavništvima.¹⁴ Dodatnih 36.649 birača u inozemstvu registriralo se za glasovanje poštom. Birači u inozemstvu morali su podnijeti prijave prije 19. srpnja. Neki sugovornici, među kojima su i članovi SIP-a, izrazili su nezadovoljstvo zbog toga što birači u inozemstvu moraju obnavljati registraciju za svake izbore, i pretpostavku da je to potencijalni razlog slabog odziva birača u inozemstvu.

U predizbornom periodu, SIP je identificirao krivotvorene prijave za glasovanje poštom iz inozemstva.¹⁵ Uslijedila je istraga, i SIP je otkrio da je nekoliko stotina glasačkih listića poštom poslano na identične adrese u inozemstvu. U jednom od tih slučajeva, pokrenuta je krivična istraga nakon prigovora jednog člana stranke SNSD.¹⁶ SIP će proglasiti nevažećim sve prijave za koje se dokaže da su neregularne i isključiti ih iz prebrojavanja.

Od oko 113.642 raseljenih lica (IDPs), 22.473 odlučilo je glasovati u općinama u kojima su imali mjesto prebivališta 1991. godine, bilo osobno, bilo putem listića za glasovanje u odsutnosti. Ostala raseljena lica mogu glasovati u općinama u kojima trenutno imaju prijavljeno mjesto prebivališta.

Trideset i pet procenata stanovnika Brčkog (29.054) nisu imali mogućnost glasovati ili se natjecati u izbornim utrkama na entitetskoj i državnoj razini, a među njima je i 3.696 birača koji prvi put glasuju na općim izborima. To je zbog činjenice da se nisu izjasnili po pitanju entitetske „biračke opcije”,¹⁷ kako propisuje zakon.¹⁸

V. REGISTRACIJA KANDIDATA

Iz SIP-a javljaju da su se na općim izborima (ne računajući županijsku razinu¹⁹) natjecale 32 političke stranke, 10 koalicija i 7 neovisnih kandidata. Svi natjecatelji verificirani su prije isteka roka 21. svibnja u procesu koji su sugovornici OESS/UDILJP EOM-a opisali kao inkluzivan. Jednoj političkoj stranci i dvojici neovisnih kandidata nisu odobrene registracije zbog nepotpunih prijava i nedovoljnog broja potpisa građana.

Ukupno 3.900 kandidata natjecalo se na općim izborima (ne računajući županijsku razinu) na 562 odvojene liste, što je biračima pružilo širok izbor. Tu se ubraja i 19 kandidata koji su se natjecali za državno predsjedništvo (9 Bošnjaka, 7 Hrvata i 3 Srbina). SIP nije odobrio 324 kandidata iz raznih

¹³ Nepotvrđeni listići se broje u glavnom Centru za prebrojavanje u Sarajevu, nakon što se podaci uporede sa podacima na Centralnom biračkom spisku, kako bi se izbjeglo višestruko glasovanje.

¹⁴ Biračko mjesto za glasovanje u inozemstvu može se napraviti ako se najmanje 50 birača prijavilo da glasuje osobno u dotičnoj oblasti. Ukoliko se taj broj ne dosegne, glasači mogu glasovati poštom. Biračka mjesta su napravljena u Beču, Oslu, Kopenhagenu, Berlinu, Stuttgartu, Munchenu i Frankfurtu.

¹⁵ U Kopačima (kod Goražda), Drvaru, Bosanskom Brodu i Pelagićevu.

¹⁶ Vidjeti odjeljak o prigovorima i žalbama.

¹⁷ Po Članku 18.2 Izbornog zakona, birači u Brčkom glasuju u izbornim utrkama za RS, FBiH i BiH, sukladno svojem entitetskom državljanstvu.

¹⁸ Za ove izbore SIP je odredio rani rok, 19. srpanj 2010. godine, 75 dana prije dana održavanja izbora. Birači su 2006. mogli biračku opciju odabrati i na sami dan izbora.

¹⁹ Tri koalicije, pet stranaka i šest neovisnih kandidata natjecali su se na županijskim izborima.

razloga, uključujući nepotpune prijave i nepoštivanje pravnih propisa.²⁰ Nije uložena niti jedna žalba vezana za proces registracije kandidata.

Preko 93 procenta odobrenih kandidata podnijelo je obavezni imovinski karton SIP-u do isteka zakonskog roka 14. kolovoza.²¹ Suprotno zakonu, SIP nije sankcionirao kandidate koji se nisu povinovali toj obavezi, produživši umjesto toga rok do pred kraj mjeseca rujna.

VI. PREDIZBORNA KAMPANJA I FINANCIRANJE

Iako je kampanja bila u tijeku nekoliko mjeseci prije zvaničnog početka (putem konvencija, javnih skupova i drugih stranačkih aktivnosti), primjetno se intenzivirala nakon zvaničnog početka 03. rujna. U aktivnosti u sklopu kampanje ubrajali su se skupovi, lijepljenje plakata i postera, dijeljenje letaka, vrbovanje od vrata do vrata, kao i televizijske debate.

Kandidati glavnih političkih stranaka vodili su opsežnu kampanju širom zemlje. Mada su natjecatelji govorili o socijalnim i ekonomskim temama, kao i temama koje se tiču europskih integracija, ustavna pitanja i etničke podjele bile su sveprisutne.

Kampanja je protekla u ozračju lišenom tenzija, uz izuzetak jednog ozbiljnog incidenta.²² Nekolicina kandidata pojačano je razmjenjivala osobne optužbe kako se bližio dan izbora. Također je primjećena i nacionalistička retorika. Neki od sudionika u izbornoj utrci iznosili su općenite navode o zloporabama administrativnih resursa. Neke političke stranke i kandidati su se uporno žalili da im je uskraćen ravnopravan pristup medijima (vidjeti odjeljak o medijima).

Većina sudionika u izborima izrazila je zabrinutost glede propisa, kao i nedostatak transparentnosti u financiranju kampanje. Po njihovom mišljenju, propisi su suviše restriktivni po pitanju ograničenja donacija i diskriminiraju stranke koje nisu zastupljene u zakonodavnim tijelima BiH.

Zakonska regulativa ne zahtijeva od sudionika da otkriju izvore financiranja kampanje, te prihode i rashode, prije dana održavanja izbora.²³ Zakon nalaže da se financijski izvještaji koji se odnose na kampanju moraju podnijeti 30 dana nakon objavljivanja zvaničnih rezultata izbora. SIP često objavljuje revizorske izvještaje nakon što prođe određeno vrijeme od izbora,²⁴ čak i do nekoliko godina nakon što zanimanje javnosti opadne. Nadalje, sankcije za kršenja propisa su blage²⁵ i čini se da imaju slab efekat odvraćanja. Udruženja iz civilnog sektora nadzirala su potrošnju velikih političkih stranaka analizirajući svote utrošene na plaćene oglase u glavnim elektronskim i štampanim medijima za vrijeme predizborne kampanje.²⁶

²⁰ Na primjer, nisu bili registrirani kao birači u izbornim jedinicama u kojima su se namjeravali natjecati

²¹ SIP je završio verifikaciju liste kandidata 30. srpnja 2010. godine. Kandidati su imali rok od 15 dana da predaju imovinske kartone (u skladu s Člankom 15.7 Izbornog zakona BiH).

²² U noći 19. rujna, u Orašju, pucano je iz vatrenog oružja na domove dvojice zvaničnika HDZ-a 1990 (od kojih je jedan ministar u federalnoj vladi i kandidat za Zastupnički dom FBiH) kao i na lokalne urede HDZ-a 1990.

²³ Financiranje političkih kampanja je regulirano Izbornim zakonom BiH (članci 15.7 i 15.8) i Zakonom o financiranju političkih kampanja BiH (Članak 11); potonjim zakonom reguliraju se rokovi i procedure podnošenja financijskih izvještaja političkih stranaka. Amandmanima na Zakon o financiranju političkih kampanja iz 2010. godine udvostručen je maksimalni iznos priloga jedne fizičke osobe (sad iznosi 15 prosječnih plaća: 12.000 BAM – nekih 6.000 EUR) i zadržano ograničenje iznosa priloga pravnih osoba (8 prosječnih plata: 6.400 BAM - nekih 3.200 EUR). Ta ograničenja primjenjuju se i na priloge iz inozemstva.

²⁴ SIP-ov revizorski izvještaj o financiranju kampanje za općinske izbore 2008. objavljen je u lipnju 2010. godine.

²⁵ Maksimalna kazna iznosi 10.000 BAM (nekih 5.000 EUR), u skladu sa člankom 6.7.1 Izbornog zakona BiH.

²⁶ Transparency International obavljao je monitoring predizborne kampanje 10 političkih stranaka u medijima. Na osnovu tih podataka izvršena je procjena troškova kampanja, koja će biti upoređena sa troškovima koje će stranke zvanično prijaviti.

VII. MEDIJI

Raznovrstan i kompleksan medijski krajolik obuhvata nekih 200 emitera i 100 tiskanih medija, u koje spadaju tri javna emitera koji emitiraju na području cijele države, od kojih jedan operira na državnoj, a dva na entitetskoj razini.

Mediji u javnom vlasništvu su se pridržavali pravnih propisa vezanih za podjednaku dodjelu besplatnog vremena emitiranja svim sudionicima u izbornoj utrci.²⁷ Mnogobrojne emitirane debate²⁸ pružile su sudionicima pravu priliku da biračima prenesu svoje poruke, ali neki od ključnih kandidata odlučili su da ne sudjeluju u njima. Raznolikost stavova iznesenih u medijima u javnom vlasništvu biračima je omogućila da se dobro informiraju prije nego što donesu odluke. Međutim, populistička retorika stavljena je ispred konkretnih pitanja.

Mnogi emiteri u javnom vlasništvu pokrivali su svakodnevne događaje vezane za kampanju u posebnim emisijama posvećenim izborima (*Izborne kronike*) koje su emitirane kasno navečer, dok su emisije vijesti, koje se obraćaju široj publici, u ograničenoj mjeri pokrivale kampanje. Emisije vijesti fokusirale su se na državne i vladine zvaničnike, od kojih su mnogi također bili kandidati na izborima. U sklopu monitoringa medija²⁹, OESS/UDILJP EOM uočio je da je o tim zvaničnicima s blagonaklonošću izvještavano u vijestima RTRS-a, javnog televizijskog kanala u Republici Srpskoj. Vijesti i političke emisije na FTV-u, javnom kanalu u FBiH, kritički su izvještavale o osobama koje obnašaju vlast a sklone su opozicionim stajalištima. Državni TV kanal, BHT1 je u svojim vijestima, ukupno uzevši, neutralno izvještavao o aktivnostima vlasti.

Privatni emiteri značajno su se međusobno razlikovali u izvještavanju o sudionicima u izborima; ne samo da su odražavali intenzitet aktivnosti u sklopu kampanja poduzetih širom zemlje, već su ponekad i podržavali određene političke opcije. To je slučaj sa sarajevskom televizijom TV1, koja je započela emitirati kao kanal posvećen vijestima nekoliko dana pred početak kampanje, i bila naklonjena Stranci za Bosnu i Hercegovinu. Privatni TV kanal BN iz Republike Srpske u svojim vijestima i izbornim kronikama opsežno je izvještavao o aktivnostima u sklopu kampanje, primarno se fokusirajući na glavne natjecatelje u RS-u. OBN, TV Hayat Sarajevo i TV Pink BiH izborima su posvetili znatno manje vremena u poređenju sa drugim kanalima. TV Hayat se fokusirao na nekoliko ključnih sudionika u izborima u FBiH, dok su u programima TV Pinka predstavljene aktivnosti nekih 30 političkih subjekata; od tih 30, SBB-u je pripao najveći dio vremena (13 procenata).

Tiskani mediji ponudili su širok spektar stajališta, mada su često bili na strani, odnosno protiv određenih natjecatelja. *Dnevni Avaz*, dnevna novina sa najvećom nakladom u zemlji u vlasništvu predsjednika SBB-a, demonstrirao je izraženu pristranost ka SBB-u i kritizirao ostale sudionike u izborima. *Oslobodjenje* je predstavljalo SBB u negativnom svjetlu. Dvije novine iz RS-a, *Glas Srpske* i *Nezavisne Novine*, očito su bile naklonjene SNSD-u i zvaničnicima RS-a. *Dnevni List* se fokusirao na aktivnosti hrvatskih stranaka, naročito HDZ-a 1990 i HSP-a.

²⁷ Javni emiteri imali su obavezu ustupiti subjektima najmanje tri minute besplatnog emitiranja.

²⁸ Tri nacionalna javna TV kanala omogućila su subjektima sudjelovanje u 40 debata tokom perioda kampanje.

²⁹ OSCE/ODIHR EOM je nadzirao programe javnog emitera BHT1 emitirane u udarnim terminima Federalne televizije FTV i javne televizije RTRS sa sjedištem u RS-u, kao i četiri privatna kanala: OBN, NTV Hayat Sarajevo, TV1 i BN. Nadzirani su i programi TV Pink BiH te sadržaji u novinama *Dnevni Avaz*, *Oslobodjenje*, *Nezavisne Novine*, *Dnevni List* i *Glas Srpske*.

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) je nadležna za reguliranje emitiranja i rješavanje prigovora koji se tiču medija.³⁰ Uloženo je petnaest prigovora vezanih za izbore, od čega su tri odbijena,³¹ a ostale su još uvijek bile u proceduri do dana izbora.³² Mali broj zvaničnih prigovora u suprotnosti je sa velikim brojem verbalnih žalbi u svezi sa generalnom pristranošću medija.

SIP je producirao televizijske programe namijenjene edukaciji birača, koje su intenzivno emitirali i javni i privatni emiteri. No, ti programi su se svodili na instrukcije za označavanje glasačkih listića. Razne domaće i međunarodne organizacije producirale su promotivne spotove s ciljem motiviranja birača da iziđu na izbore.³³

VIII. PRIGOVORI I PRIZIVI

Pravni okvir za prigovore i prizive je opsežan i omogućuje pravedno i transparentno rješavanje priziva. Prigovore upućene prvoj instanci razmatrale su ili općinska izborna povjerenstva ili SIP, ovisno o tomu u čiju su nadležnost spadale. Na odluke prve instance može se žaliti SIP-u i Apelacionom odjeljenju Suda BiH.

Općenito gledano, SIP je kompetentno obradio prigovore vezane za izbore, ali nije uvijek poštivao pravne rokove. Dodatni zadatak SIP-a – donošenje odluka o mogućem sukobu interesa izabranih i imenovanih dužnosnika³⁴ – predstavljao je teret radu povjerenstva i njegovog pravnog odjeljenja, naročito u periodu pred održavanje izbora.

U zakonskoj regulativi nije kodificirano pravo na javna saslušanja u vezi sa prigovorima i prizivima. K tomu, za razliku od SIP-a, općinska izborna povjerenstva ne vode sistematsku evidenciju o zaprimljenim prigovorima, niti prosljeđuju kopije prigovora ili svojih odluka SIP-u.³⁵ SIP nema centraliziranu bazu podataka o svim prigovorima uložnim u BiH. Mnogi prigovori bili su od manjeg značaja, a SIP je, kao i općinska izborna povjerenstva, pokazao profesionalnost u rješavanju.

Prije početka izborne kampanje, SIP-u je podneseno 12 žalbi koje se odnose na kršenje propisa o plaćenom oglašavanju.³⁶ SIP je kaznio predstavnike triju političkih stranaka, a ostale su odbačene kao neosnovane.

Od početka kampanje uložene su 43 prigovora (30 općinskim povjerenstvima a 13 SIP-u). Općinska izborna povjerenstva odbacila su dvadeset i tri kao neosnovana, a dva su uvažile³⁷, dok su ostali u proceduri. Trinaest prigovora uloženo je SIP-u, uglavnom vezanih za neprimjeren jezik.³⁸ Od tih trinaest prigovora, SIP je riješio dva donijevši odluku o kažnjavanju jednog kandidata zbog korištenja jezika mržnje i vrijeđanja sudionika u TV debati, i sprječavanja novinara u obavljanju

³⁰ RAK može sankcionirati putem upozorenja, kazni, privremenih zabrana emitiranja i oduzimanja dozvole za emitiranje.

³¹ Dvije žalbe su odbačene jer su se odnosile na programe emitirane van perioda kampanje, a jedna kao neosnovana.

³² Čl. 45 Zakona o komunikacijama iz 2003. godine, koji se odnosi na način na koji RAK obrađuje prigovor, ne propisuje nikakve rokove i navodi da se „agencija mora potruditi da riješi prigovore u vremenski razumnom roku“.

³³ Uključujući Transparency International, National Endowment for Democracy, norveško Ministarstvo vanjskih poslova, Centar građanskih inicijativa, Omladinsku informativnu agenciju, NATO i Demokratski pokret mladih, SIP, Fondaciju CURE, i BH Gender Center.

³⁴ Kako je propisano Zakonom o sukobu interesa u vladinim institucijama BiH iz 2003. godine.

³⁵ SIP zahtijeva od općinskih povjerenstava da to čine, ali to nije ničim regulirano.

³⁶ Član 16.14 stav (3) Izbornog zakona BiH.

³⁷ Općinsko povjerenstvo donijelo je odluku i naredilo uklanjanje nepropisno postavljenih plakata.

³⁸ Član 7. Izbornog zakona BiH.

svojih zadataka.³⁹ Osam je odbačeno zbog nedostatka dokaza, a ostali su u u proceduri. Nadalje, općinskim povjerenstvima uložena je 31 prigovor u vezi sa nominacijama članova biračkih povjerenstava. Jedan je uvažena⁴⁰ a 30 odbačeno kao neosnovani; na 9 od ovih 30 odluka o odbacivanju uložene su žalbe SIP-u, i ono ih je uvažilo.

Podnesena su četiri krivična izvješća u svezi sa prekršajima vezanim za izbore: jedan u Brčkom, u svezi sa navodnom protuzakonitom registracijom biračke opcije za RS od strane lokalnih Bošnjaka, i tri vezana za navodne lažne registracije za glasovanje poštom iz inozemstva.

IX. SUDJELOVANJE ŽENA I NACIONALNIH MANJINA

Žene su i dalje u značajnoj mjeri nedovoljno zastupljene u izabranim tijelima na svim razinama vlasti. U Vijeću ministara BiH nema žena, u FBiH ima samo jedna ministrica, u RS-u dvije, od ukupno 34 ministarstva u vladama oba entiteta.⁴¹

Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje jednako sudjelovanje žena u svim sferama javnog života, uključujući zakonodavna i izvršna tijela. Iako taj zakon treba uskladiti sa svim ostalim pravnim aktima, još uvijek ne postoje učinkoviti mehanizmi za njegovu implementaciju i provedbu.⁴²

Pravni propisi koji se tiču izbalansiranosti spolova na kandidatskim lista su ispoštovani, i 37,7 procenata kandidata u izbornim utrkama koje je promatrao OESS/UDILJP EOM činile su žene.⁴³ Dvije žene i sedamnaest muškaraca natjecali su se za državno predsjedništvo, a jedna žena i osamnaest muškaraca za mjesto predsjednika RS-a. U izbornim programima koje je promatrala jedinica za monitoring medija pri OESS/UDILJP EOM-u, tek oko 10 procenata vremena emitiranja bilo je posvećeno ženama kandidatima.

U sastavu SIP-a nalazi se jedna žena, koja također predsjedava povjerenstvom. Žene zauzimaju 198 od 515 mjesta u općinskim izbornim povjerenstvima, a na čelu su 42.⁴⁴

U BiH postoji 17 zvanično priznatih nacionalnih manjina.⁴⁵ Većina ih ima vrlo mali broj pripadnika, a samo je broj Roma veći.⁴⁶ Od 3.900 koji su sudjelovali u izbornim utrkama samo jedan je bio iz reda manjina, 139 iz reda "ostalnih" te 28 "neopredijeljenih". OESS/UDILJP EOM-u

³⁹ To predstavlja kršenje čl. 7.3 St. 1 Izbornog zakona BiH. Kazna je iznosila 2.500 BAM (oko 1.250 EUR).

⁴⁰ Odnosila se na osobu nominiranu za mjesto u biračkom povjerenstvu, a koja je u isto vrijeme obavljala funkciju vijećnika.

⁴¹ U prošlom sazivu parlamenata žene su činile 14,3 procenata (Zastupnički dom BiH), 18,3 procenata (Dom naroda RS-a) odnosno 21,4 procenat (Zastupnički dom FBiH) ukupnog broja parlamentaraca (Gender Center FBiH, http://www.fgenderc.com.ba/bh/godisnji_izvjestaji.html).

⁴² Zakon o ravnopravnosti spolova usvojen je u ožujku 2003. godine. Članak 32 propisuje da „svi državni i entitetski zakoni, kao i drugi odgovarajući propisi, moraju biti usklađeni sa odredbama ovog Zakona, najdalje šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona“.

⁴³ 63 žene (12,3 procenata) i 450 muškaraca bilo je na čelu spiskova kandidata.

⁴⁴ To je povećanje od 28,5 procenata u odnosu na 2006., kad je samo 30 općinskih povjerenstava imalo ženu na mjestu predsjedatelja. Čl. 2.14 Izbornog zakona BiH propisuje da „sastav izbornog povjerenstva mora općenito odražavati ravnopravnu zastupljenost obaju spolova“.

⁴⁵ Državni zakon o zaštiti osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama, usvojen 2003., dopunjen 2005. godine, navodi Albance, Crnogorce, Čeha, Italijane, Židove, Mađare, Makedonce, Nijemce, Poljake, Rome, Rumunje, Ruse, Rusine, Slovence, Slovence, Turke i Ukrajinke.

⁴⁶ Prema popisu iz 1991., pripadnici 17 nacionalnih manjina ukupno čine 0,8 procenata stanovništva, dok "ostali" čine 2,4 procenta. Prema popisu, populacija Roma broji nekih 9.000 osoba. Vjeruje se da je njihov stvarni broj veći (procjene variraju od 30.000 do 100.000).

je skrenuta pozornost na činjenicu da je broj birača romske nacionalnosti koji nemaju osobne iskaznice i dalje nepoznat, usprkos određenim nastojanjima da im se izdaju osobni dokumenti.⁴⁷

X. DOMAĆI I MEĐUNARODNI PROMATRAČI

Opće izbore 2010 uglavnom su promatrali stranački promatrači. Općinska izborna povjerenstva odobrila su ukupno 53.738 ove vrste promatrača. Pored toga, SIP je odobrio 106 koji su promatrali rad povjerenstva i procedure u glavnom centru za prebrojavanje u Sarajevu.⁴⁸

Broj promatrača iz civilnog sektora bio je ograničen. Registrirano je ukupno 779 koji su predstavljali 20 nevladinih organizacija (NVO). Taj broj je pet puta manji u odnosu na 2006. godinu. Čini se da je do smanjenja broja došlo zbog smanjenja obima financiranja a neki predstavnici nevladinih organizacija izrazili su mišljenje da manji broj domaćih promatrača utječe na transparentnost procesa, naročito u fazi prebrojavanja glasova.

Ukupan broj akreditiranih međunarodnih promatrača iznosio je 531, uključujući i predstavnike izbornih povjerenstava iz inozemstva kao i iz rezidentnih veleposlanstava i konzulata.

XI. DAN IZBORA

Dan izbora je protekao mirno i uredno. Na dan izbora uloženo je sto-osam prigovora vezanih za kršenje izbornih pravila. Neki prigovori uloženi su SIP-u zbog navodnih kršenja predizborne šutnje. Promatrači su primijetili da su politički natjecatelji poslali zastupnike na skoro sva biračka mjesta, dok su domaći nestranački promatrači bili nazočni samo u svakom desetom posjećenom biračkom mjestu.

Promatrači su ocijenili otvaranje biračkih mjesta kao “dobro” ili “veoma dobro” u 92 procenta slučajeva. Nisu sve procedure u potpunosti ispoštovane. Dok je većina biračkih mjesta otvorena na vrijeme, primijećeni su manji zastoji zbog dugotrajnih procedura otvaranja uglavnom izazvanih brojanjem praznih glasačkih listića i unošenjem podataka u obrasce.⁴⁹

Promatrači su ocijenili proces glasovanja kao “dobar” ili “veoma dobar” u 95 procenata posjećenih biračkih mjesta. Povreda tajnosti glasovanja primijećena je u 17 procenata posjećenih biračkih mjesta⁵⁰, uključujući i nesavijanje glasačkih listića prije ubacivanja u kutiju. Proceduralni problemi su primijećeni u iznosu od 15 procenata, uključujući i glasačke kutije koje nisu odgovarajuće zapečaćene ili glasačke kutije koje nisu zabilježene. Obiteljsko ili grupno glasovanje primijećeno je u 24 procenta posjećenih biračkih mjesta, pogotovo u ruralnim područjima. Pretjerane gužve primijećene su u 9 procenata slučajeva, glasovanje preko opunomoćenika u 5 procenata slučajeva, a u 3 procenta slučajeva zabilježeno je da ista osoba pomaže većem broju birača. Transparentnost procesa je ocijenjena “dobra” ili “veoma dobra” u 95 procenata slučajeva.

Proces prebrojavanja je ocijenjen kao “dobar” ili “veoma dobar” u 91 procenat slučajeva. Iako je primijećene broje proceduralne greške tijekom brojanja, djeluje kao da nisu imale uticaj na sveukupnu ocjenu procesa. U 31 procenat slučajeva, biračka povjerenstva su imala poteškoće u

⁴⁷ Na primjer, u prvoj polovini 2009., nevladina organizacija (NVO) *Vaša Prava* provela je projekt, financiran od strane Europskog povjerenstva i UNHCR-a, pod nazivom „Sprečavanje bezdržavnosti i pribavljanje lične dokumentacije za ugrožene Rome”.

⁴⁸ SIP je, u suradnji sa Vijećem Europe u srpnju 2010. godine proveo obuku za trenere stranačkih promatrača.

⁴⁹ Promatrači su primijetili da je 16 biračkih mjesta otvoreno sa zakašnjenjem od duže od 15 minuta u 142 biračka mjesta.

⁵⁰ Glavni kandidat u jednoj od predsjedničkih utrka je označio svoj glasački listić ispred televizijskih kamera.

kompletiranju obrasca za rezultate glasovanja a u 17 procenata slučajeva, rezultati nisu poravnani. Kršenje zakona predstavlja to što kopije obrazaca za rezultate glasovanja nisu date promatračima u oko 66 procenata slučajeva a rezultati nisu javno objavljeni u 30 procenata od ukupnih biračkih mjesta.

Na osnovu prvobitnih promatranja, kalkulacije općinskih izbornih povjerenstava djeluju dobro organizirane i transparentne, gdje su članovi općinskih izbornih povjerenstava dobro razumijeli procedure. Novi sistem unosa podataka za kalkulaciju rezultata izgledalo je da dobro funkcioniše omogućujući SIP-u da dobije i objavi rezultate tijekom izborne noći. Promatrači su primijetili neke slučajevne greške u obrascima za brojanje glasova koji su vraćeni općinskim izbornim povjerenstvima ili promijenjeni u slučaju manjih grešaka.

SIP je na svojoj web stranici objavilo rezultate i broj nevažećih glasačkih listića po biračkom mjestu. Također se obavezalo da će istražiti bilo kakve navode o biračkim nepravilnostima. SIP je iskazao zabrinutost zbog relativno visokog broja nevažećih glasačkih listića i najavio da će provjeriti rezultate biračkih mjesta kao odgovor za bilo kakve prigovore ili na svoju inicijativu, što nalaže i zakon. U vrijeme pisanja ovog izvještaja, procenat nevažećih glasačkih listića bio je 6,88 procenata u FBiH i 9,53 procenta u RS-u. Preliminarni odziv birača bio je 56,28 procenata.

Jedini zvaničan dokument je engleska verzija ovog izvješća. Dostupni su nezvanični prijevodi na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku.

ZAHVALE I PODACI O MISIJI

Sarajevo, 4. listopada 2010. godine – Na općim izborima 2010 ocjenjuje se u kojoj su mjeri izbori usklađeni sa posvećenošću OESS-a i Vijeća Europe demokratskim izborima, kao i sa zakonima Bosne i Hercegovine. Izvješće o tome podnosi se prije završetka izbornog procesa. Konačna ocjena izbora ovisit će, djelimično, o provođenju preostalih faza izbornog procesa, uključujući tu i kalkulaciju i objavljivanje rezultata, te rješavanje eventualnih prigovora ili žalbi. OESS/UDILJP će podnijeti detaljno konačno izvješće, koje će sadržavati i preporuke za eventualna poboljšanja, nekih osam tjedana po završetku izbornog procesa. Izvješće će biti podneseno Stalnom vijeću Parlamentarne skupštine OESS-a na jesenjem sastanku u Palermu. Delegacija Parlamentarne skupštine Vijeća Europe prezentirat će izvješće na narednoj plenarnoj sjednici u Strazburu.

Promatračka misija OESS/UDILJP -a otvorila je ured u Sarajevu 26. kolovoza 2010. godine, sa 15 eksperata u glavnom gradu i 20 dugoročno angažiranih promatrača raspoređenih po cijeloj Bosni i Hercegovini. Na dan izbora, oko 307 kratkoročna promatrača bili su raspoređeni u Međunarodnoj Izornoj promatračkoj misiji (IEOM), uključujući tu 237 kratkotrajna promatrača OESS/UDILJP -a, delegaciju Parlamentarne skupštine OESS-a koja broji 39 članova, dvadesetšestočlanu delegaciju Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, te petočlanu delegaciju Parlamentarne skupštine NATO-a. Ukupno je bilo raspoređeno 39 promatrača iz zemalja članica OESS-a. IEOM je promatrao glasovanje na nekih 1.347 od ukupno 5.276 biračkih mjesta, prebrojavanje na 118 biračkih mjesta, te kalkulaciju u jednom broju općinskih izbornih povjerenstava.

Gospodin Roberto Battelli (Slovenija), pročelnik delegacije Parlamentarne skupštine OESS-a, bio je imenovan od strane Predsjedavajućeg OESS-a za Posebnog koordinatora, kako bi predvodio kratkoročnu promatračku misiju OESS-a. Gospodin Tiny Kox (Holandija) predvodio je delegaciju Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, a gospodin Wladyslaw Sidorowicz (Poljska) delegaciju Parlamentarne skupštine NATO pakta. Veleposlanik Daan Everts (Holandija) na čelu je Misije za promatranje izbora OESS/UDILJP -a.

IEOM se zahvaljuje vlastima Bosne i Hercegovine na pozivu da promatra izbore, Centralnom izbornom povjerenstvu na suradnji i dokumentima za akreditaciju, te Ministarstvu vanjskih poslova i drugim tijelima na pomoći i suradnji. IEOM također izražava zahvalnost misiji OESS-a u Bosni i Hercegovini, te drugim međunarodnim institucijama na njihovoj podršci i suradnji.

Za dodatne informacije molimo kontaktirajte sljedeće osobe:

- Veleposlanik Daan Everts, Predsjedatelj OESS/UDILJP EOM, u Sarajevu;
- Gosp. Jens Eschenbacher, glasnogovornik OESS/UDILJP (+48 603 683 122); ili

- Gosp. Igor Dolgih, savjetnik za izbore OEES/UDILJP , (+48603793780);
- Roberto Montella, Parlamentarna skupština OEES-a, +38763936294 ili +4369910428681, programmeofficer@oscepa.at;
- Vladimir Dronov, Parlamentarna skupština Vijeća Europe, +38763088082 ili +33663493792, vladimir.dronov@coe.int;
- Svitlana Svyetova, Parlamentarna skupština NATO pakta, +38763088080 ili +32475481942, ssvyetova@nato-pa.int.

Adresa OEES/UDILJP EOM-a:

Holiday Inn Sarajevo, 8. kat
Zmaja od Bosne 4, 71000
Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel: +387 (0)33 288 801/802/803/804
Fax: +387 (0)33 288 813
E-mail: office@odih.ba